

TÌM HIỂU NHU CẦU ĐỘC LẬP CỦA NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN PHẠM TỘI

• ThS. ĐẶNG THANH NGÀ

Trường Đại học Luật Hà Nội

Những phát triển mạnh mẽ về thể chất và sự hoàn thiện cơ bản của các chức năng sinh lí làm cho người chưa thành niên có ấn tượng sâu sắc rằng “mình không còn là trẻ con nữa”. Đặc điểm tâm lí nổi bật, đặc trưng nhất mà ta thường thấy ở lứa tuổi này là sự biểu hiện nhu cầu độc lập. Nhu cầu độc lập là mong muốn tự hành động, tự đưa ra quyết định theo cách phù hợp với nhận thức của bản thân hơn là để thoả mãn đòi hỏi của môi trường hay của người khác. Nhu cầu độc lập có thể được hiểu là việc cá nhân tự hành động và tự ra quyết định theo ý kiến riêng mà không muốn bị ảnh hưởng của người khác.

Sự hình thành và phát triển nhu cầu độc lập ở lứa tuổi chưa thành niên là sự phát triển tâm lí có tính chất tất yếu của trẻ. Các em muốn tự khẳng định những phát triển của mình về nhân cách trên con đường trở thành người lớn. Trong nhiều lĩnh vực của cuộc sống, các em không muốn phụ thuộc vào người lớn, trước hết là cha mẹ, ông bà và những người lớn khác. Các em muốn suy nghĩ và hành động theo cách thức riêng của mình.

Nhu cầu độc lập của người chưa thành niên thể hiện trước hết trong hoạt động học tập, trong giao tiếp với bạn bè và người lớn ở gia đình, nhà trường và ngoài xã hội, trong ăn mặc, trong quan hệ bạn bè, trong thưởng thức nghệ thuật, thể thao...

Trong học tập, các em muốn tự quyết định thời gian và cách thức học của mình. Trong giao tiếp, các em muốn được người khác tôn trọng, nhất là những người lớn tuổi. Các em thường hành động theo cách thức của mình và cho rằng đó là nó thể hiện được cái tôi độc lập, cái tôi đã trưởng thành của mình. Trong ăn mặc các em thường có xu hướng chạy theo cái mới, những mốt được du nhập từ bên ngoài hoặc cách thức ăn mặc của người lớn. Trong thưởng thức nghệ thuật, các em có xu hướng thích các loại nhạc mới, có âm điệu và tiết tấu mạnh, ít thích âm nhạc truyền thống... Trong quan hệ bạn bè, nhất là các em trai thường muốn khẳng định sức mạnh của mình. Do vậy, chỉ cần va chạm nhỏ là có thể dẫn tới các hành vi bạo lực, đôi khi rất

nguy hiểm. Trong quan hệ với bạn khác giới đôi khi vượt qua giới hạn của tình bạn. Chính vì vậy, nhiều em nữ ở lứa tuổi này đã mang thai hoặc phải làm mẹ.

Có thể nói nhu cầu độc lập là một sự phát triển tất yếu và rất cần thiết của các em ở lứa tuổi chưa thành niên. Đây là một cơ sở quan trọng để giúp các em trở thành người lớn sau này. Thực tế cho thấy, không phải tất cả các em khi hình thành và phát triển nhu cầu độc lập đều có nguy cơ phạm tội. Bởi vậy, một vấn đề đặt ra là khi nào thì nhu cầu độc lập trở thành một nguyên nhân dẫn tới hành vi phạm tội ở lứa tuổi này?

Người chưa thành niên thường mong muốn tự hành động, tự quyết định để phù hợp với những nhân thức, thái độ của mình mà không phụ thuộc vào những quyết định của cha mẹ. Song chúng ta cũng cần lưu ý rằng, nhu cầu độc lập không chỉ có mặt tích cực bởi một khi phát triển theo hướng thái quá nó sẽ có những mặt tiêu cực. Đặc biệt là ở lứa tuổi chưa thành niên, nhu cầu độc lập thái quá sẽ biểu hiện ra bên ngoài dưới dạng các hành vi như ngang bướng, cố chấp, bảo thủ, dễ tự ái, gây gổ, phò trương, khoe khoang, hành động bột phát, tức thời, mang tính phiêu lưu, mạo hiểm, côn đồ, tỏ ra “anh hùng rơm”. Nhiều em muốn hành động như các anh hùng trong các bộ phim, tiểu thuyết. Nhiều em sử dụng các hành vi bạo lực để muốn khẳng định sức mạnh của bản thân...

Do luôn có ý thức tự trọng và mong muốn được tôn trọng như người lớn, người chưa thành niên thường có tâm lí “phóng đại” các khả năng của mình, đánh giá chúng cao hơn hiện thực. Chẳng hạn, họ cho rằng, hành vi đua xe trái phép đối với họ chỉ là những màn biểu diễn độc đáo, khám phá và phô diễn năng lực của bản thân mà họ “ý thức” rằng không phải ai cũng có. Nhìn hình thức bề ngoài, phần lớn các đối tượng đua xe đều ăn mặc sặc sỡ, kì quặc, nhuộm tóc các màu khác người. Hầu hết hành vi đua xe của người chưa thành niên không phải vì tiền mà chủ yếu vì tìm cảm giác mạnh, và đôi khi để tiêu hao “năng lượng dư thừa” của mình.

Tất cả những hành vi này của người chưa thành niên đều mang tính chất của hành vi lệch chuẩn, dễ dẫn tới các hành vi phạm tội. Hiện nay, có tình trạng nhiều học sinh phổ thông trung học ở nước ta đã sử dụng xe máy làm phương tiện đến trường học. Trong số đó có nhiều em phóng nhanh vượt ẩu, “đánh võng”, 3, 4 bạn cùng ngồi trên một xe vừa đi vừa chòng ghẹo nhau, vừa hò hét. Mục đích của màn trò chơi nguy hiểm này của các em là nhằm tạo ra sự chú ý của những người xung quanh đối với mình và để người khác thán phục, mà các em không thể nhận thức được tiềm ẩn của những hậu quả nguy hiểm cho xã hội do trò chơi dại dột này gây ra. Kết quả là, nhiều trường hợp các em đã gây ra những vụ tai nạn giao thông hết sức nghiêm trọng.

Để tìm hiểu nhu cầu độc lập của người chưa thành niên phạm tội, chúng tôi đã sử dụng các phương pháp điều tra bằng bảng hỏi, phương pháp trắc nghiệm hoàn thiện câu và phương pháp phỏng vấn sâu. Khách thể nghiên cứu gồm 100 người chưa thành niên phạm tội đang chấp hành hình phạt tù tại trại giam Hoàng Tiến và trại giam Ngọc Lý do Cục V26 – Bộ Công an quản lí. Bằng cách gán điểm: “Hoàn toàn sai” - 1 điểm; “Sai nhiều hơn đúng” - 2 điểm; “Đúng nhiều hơn sai” - 3 điểm; “Hoàn toàn đúng” - 4 điểm, chúng tôi thu được kết quả như sau:

Bảng 1: Mức độ biểu hiện nhu cầu độc lập

STT	Nội dung	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn
1	Em có thể tự mình giải quyết tất cả các vấn đề khi gặp khó khăn	2,84	0,85
2	Em cảm thấy rằng, mình đã lớn rồi, không còn trẻ con nữa	2,93	0,84
3	Trong tranh luận với mọi người, em luôn bảo vệ ý kiến của mình và cho rằng luôn là đúng	2,74	0,95
4	Em có thể quyết định mọi việc mà không cần đến cha mẹ	2,76	1,10
5	Em muốn mọi người đối xử với mình bình đẳng như đối xử với người lớn	3,43	0,62
6	Em cảm thấy rất khó chịu khi mà cha mẹ can thiệp quá sâu vào việc riêng của em	3,04	0,80
7	Em thích làm một số việc mà người khác không làm được để thử sức mình	3,09	1,03
8	Em thích phiêu lưu, muốn hành động để chứng tỏ mình đã lớn	2,67	1,01
Tổng		2,94	0,90

Các số liệu ở bảng 1 cho thấy, điểm trung bình của tiểu thang đo nhu cầu độc lập ở người chưa thành niên có hành vi phạm tội bằng 2,94, cao hơn mức trung bình. Điều đó cho thấy nhu cầu độc lập của người chưa thành niên có hành vi phạm tội ở mức độ cao. Các mệnh đề trong tiểu thang đo có điểm trung bình dao động từ 2,67 đến 3,43. Trong đó điểm cao nhất là điểm của yếu tố muốn mọi người đối xử với mình bình đẳng như đối xử với người lớn (điểm trung bình bằng 3,43); Tiếp theo là các yếu tố: Cảm thấy rất khó chịu khi mà cha mẹ can thiệp quá sâu vào việc riêng của mình, thích làm một việc mà người khác không làm được để thử sức mình (điểm trung bình lần lượt là 3,09 và 3,04); Cuối cùng là các yếu tố như: Các em cảm thấy mình đã lớn rồi không còn trẻ con nữa (2,93); có thể tự mình giải quyết mọi việc (2,84); có thể tự quyết định mà không cần đến cha mẹ (2,76); trong tranh luận với mọi người, luôn bảo vệ ý kiến của mình, cho rằng mình luôn đúng (2,74); và thích phiêu lưu, muốn hành động để chứng tỏ mình đã lớn (2,67).

Qua đây có thể thấy rằng một đặc tính chung ở người chưa thành niên có hành vi phạm tội là “muốn trở thành một người lớn”, không muốn luôn có cha mẹ bên cạnh mình nữa. Các em muốn chơi, ăn mặc theo cách của mình, theo đuổi những ý nghĩ riêng của mình và điều khiển chính mình. Các em luôn cảm thấy thất vọng, hoặc buồn chán bởi cha mẹ dường như không cho rằng, các em “đã trưởng thành” mà vẫn coi các em là trẻ con. Thậm chí, các em còn tỏ thái

độ bực bội hay khó chịu khi người lớn hoặc cha mẹ can thiệp hoặc cấm đoán việc làm hay sở thích của các em. Đặc biệt trong trường hợp khi bị người khác coi mình là trẻ con, các em thường tỏ thái độ rất bất bình. Do đó, trong nhiều trường hợp, các em thực hiện hành vi phạm tội chỉ nhằm mục đích là muốn thể hiện và chứng tỏ sự "lớn mạnh" của mình trước mặt bạn bè và những người ít tuổi hơn mình. Ví dụ: N.D.T. và N.S.H. (học sinh trường phổ thông Lý Tự Trọng, Thạch Hà, Hà Tĩnh) xuất phát từ lòng tự ái trẻ con và thói ngông cuồng, tối 22/10/2003 N.D.T. đã mượn được xe máy và rủ N.S.T. đến nhà bạn gái chơi, giữa đường dừng lại mua thuốc lá hút cho "ra dáng thanh niên sành điệu". Do thấy bộ mặt non choẹt của chúng nên chị L. chủ quán ngần ngại không muốn bán thuốc lá, thấy thế T liền chửi chị L. Anh Q. (là cán bộ thi hành án thị xã Hồng Lĩnh) đang ngồi trong quán bảo chị L: "Em cứ bán cho khách, nếu họ không trả tiền thì anh sẽ trả!". T. và H. cho rằng anh Q. nói thế là xúc phạm mình, ngay lúc đó T. quay sang gây sự khiến anh Q. sợ quá nên đã vội nổ máy rồi phóng xe đi. Lập tức T. và H. dùng xe máy đuổi đánh anh Q. đến cùng. Sau đó bọn chúng còn đe dọa bắt anh Q. phải nộp phạt 1 triệu đồng để "trả công" cho chúng đã đuổi anh Q. Hậu quả là T. đã phải nhận mức án 24 tháng tù, và H. phải nhận mức án 18 tháng tù về tội cướp tài sản.

Nghiên cứu định tính cũng cho kết quả như vậy. Thông qua các câu ("Em thấy mình...", "Em có đủ khả năng để...") thì có đến 76% được hỏi tự cho là mình đã lớn, có đủ khả năng để tự lo cho mình, tự nuôi sống bản thân và có đủ khả năng để tự quyết định những việc làm của mình. Trong khi đó chỉ có 10% số em được hỏi tự cho là mình còn trẻ con và thiếu tự tin. Do các em luôn cho mình là đã trưởng thành, có thể tự giải quyết mọi việc không cần đến sự giúp đỡ của người lớn nên khi có sự can thiệp vào việc riêng của mình thì các em có những phản ứng tiêu cực. Cụ thể, trả lời câu "Nếu như tất cả đều phản đối thì em..." có tới 65% số em có phản ứng tiêu cực. Trong khi đó chỉ có 20% số em có phản ứng tích cực. Câu mô tả phản ứng tiêu cực có dạng: "Em mặc kệ", "Em cứ làm theo ý mình", "Em đối", "Em rất buồn và chán", "Em thấy bực tức", "Em không chấp nhận", "Em nổi cáu", "Em vẫn giữ nguyên ý kiến của mình", "Em bỏ nhà sang nhà bạn ở", "Em bỏ nhà đi". Câu mô tả phản ứng tích cực của các em có dạng: "Em chấp nhận", "Em sẽ sửa chữa", "Em không làm nữa", "Em sẽ cố gắng nghe theo mọi người".

Trong cuộc phỏng vấn sâu, em P.V.N. (sinh năm 1989), lớp 9 kể lại: "Cháu thích phiêu lưu,

muốn hành động để chứng tỏ mình là người lớn. Cháu cùng các bạn chơi nhiều thứ như đua xe, đánh lô đề, xem phim chương, phim sex. Cháu cùng các bạn góp tiền mua hàng trắng cùng nhau hít thử, về sau cháu tự mua dùng hết một tép 50.000 đồng/ngày chia làm nhiều lần. Vì không có tiền thoả mãn cơn nghiện cháu phải đi cướp". Em T.V.T. (sinh năm 1990) học lớp 8 cho biết: "Cháu không thích học, chỉ thích chơi bóng đá. Cháu muốn tỏ ra mình là thằng con trai không tồi, có thể làm được mọi việc mà cháu muốn. Cháu thích các anh trông có vẻ "gầu" và muốn chơi với họ để mình cũng "gầu" như vậy. Cháu thường trốn học theo các anh lớn sang trường khác chơi, các anh ấy rủ cháu "thử" và cháu chơi theo rồi "phê" và nghiện lúc nào không biết".

Có thể nhận thấy, phần lớn người chưa thành niên phạm tội đều có nhu cầu độc lập quá mức kèm theo tính tự chủ kém. Họ thường cho rằng mình đã là người lớn, là người "sành điệu", là thủ lĩnh của đám bạn bè, trong khi đó, lại không được định hướng, giải thích một cách thấu đáo về lối sống, về ý thức và trách nhiệm đối với bản thân, gia đình, và xã hội. Đồng thời, do thiếu những biện pháp giáo dục, quản lí phù hợp, kịp thời của gia đình, nhà trường và xã hội nên những đối tượng này đã bị bỏ mặc theo lối sống buông thả, đi ngược lại những chuẩn mực đạo đức, pháp luật hiện hành. Đây là con đường ngắn nhất dẫn họ mắc phải hành vi phạm tội.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Thanh Bình (Chủ biên) (2001), *Những vấn đề cấp bách trong giáo dục con cái ở lứa tuổi thiếu niên trong gia đình thành phố hiện nay*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
2. Đỗ Hạnh Nga (2005), *Xung đột tâm lí giữa cha mẹ và lứa tuổi học sinh trung học cơ sở về nhu cầu độc lập*, Luận án Tiến sĩ tâm lí học, Viện Tâm lí học, Hà Nội.
3. Ủy ban Bảo vệ và chăm sóc trẻ em Việt Nam, Tổ chức cứu trợ trẻ em Thụy Điển (RADDA BARNEN) (1996), *Tài liệu tham khảo về công tác với trẻ em làm trái pháp luật*, Hà Nội.
4. A.V.Petrovskiy (1982), *Tâm lý học lứa tuổi và tâm lí học sư phạm*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
5. M.V.Gamezo, M.V.Machiukhinna, T.X. Mikhanchic (1984), *Tâm lí lứa tuổi và tâm lí học sư phạm*, NXB Giáo dục, Moskva (tiếng Nga).

SUMMARY

The article affirms that adolescent's need for independence, desire for self-action and self-determination are necessary developments but when excessively developed, they will reveal negative aspects. For this reason, it is very necessary for the home, school and society to take timely and proper educational and management measures.